

Maria Zeniou

Intervju: Sara Michaëlsson och Magnus Haglund

Text: Sara Michaëlsson

Foto: Peter Claesson

Luftakrobatik och trapetsnummer, styrkeuppvisningar som Strong Woman, fakirkonster, eldshower, bubbelkonst, historiska varietéföreställningar, hästdressyr och mycket, mycket annat. Maria Zeniou har i närmare trettio års tid varit verksam som iderik och oförtröttlig multiartist inom olika genrer. Hon har medverkat i teater- och operaföreställningar på bland annat Göteborgs Stadsteater och Göteborgsoperan, rest runt med cirkus, turnerat med magiker och trollkarlar, men också skapat egna, specialutformade föreställningar för vitt skilda sammanhang.

EFTER MÅNGA ÅR som ständigt turnerande artist har Maria Zeniou numera sin hemmabas i västgötska Skepplanda, omgiven av hästhagar och vidsträckta fält och med en egen träningslokal på nära avstånd. Vi ses en blåsig och vacker försommardag och Maria Zeniou förankrar parasollet litet extra medan hon dukar fram kaffe.

– Den där koppen med *Olles Livs* kommer från mormors och morfars affär i Mockfjärd. De hade lanthandel där. Så jag har mina rötter både i Dalarna och på Cypern, där min pappa är född.

Du har turnerat och uppträtt runt om i världen och hela tiden fortsatt att utöka din arsenal av färdigheter inom olika områden. Vad fick dig att välja ett liv som artist?

– Jag har alltid älskat att uppträda och stå på scen och tog varje tillfälle att spela teater, sjunga och dansa under hela skoltiden. På gymnasiet ville jag egentligen gå teaterlinjen, men min pappa, som varit trummis och slagverkare som ung, tyckte att jag skulle ha en ”riktig” utbildning. När han flydde till Sverige från Cypern lämnade han musikerlivet helt. Det var viktigt att vara ordentlig och skaffa ett tryggt och säkert jobb. Vilket jag också kan förstå. Eftersom jag var duktig i skolan och väldigt intresserad av djur, framförallt hästar, gick jag istället naturvetenskaplig linje, med siktet inställt på att bli veterinär. Sedan flyttade jag till Gävle med min mamma och hennes man och fortsatte på naturlinjen, men där fanns också Cirkusgymnasiet! Jag hade ridning som specialidrott och fick använda deras gym för fysträning. Därför kände rektorn till att jag hade hästar och att jag brukade lära dem olika trick som de fick utföra när vi vann priser i tävlingar. Det slutade med att de frågade om jag ville följa med på deras turné, vilket jag genast tackade ja till. Turnén gick jättebra fram till dess att min häst en natt kom lös, blev påkörd av en buss och var tvungen att avlivas.

– Trots det fruktansvärda som hade hänt, blev turnén en startpunkt. Det var det här jag skulle göra – bli artist, stå på scen, nå ut till en publik. Jag var 18 år och utan djupare kunskaper, men med en väldigt stark övertygelse om vad jag ville. Jag kunde sjunga ganska bra, dansa hyfsat och spela litet teater, och hade precis gått ut gymnasiet. Rektorn på Cirkusgymnasiet, som nog tyckte

synd om mig efter allt som hade hänt, erbjöd mig att gå där – fast enbart cirkus – alla andra ämnen hade jag ju redan. Jag vet inte hur det gick till, de måste ha ordnat någon sorts dispens eftersom jag redan hade tagit studenten. Men jag började och älskade det från första stund. De andra var redan mycket duktigare – jag var bra med hästar, ganska stark och vig, jag kunde hjula och gå ner i brygga, men inte så mycket mer. Under det första året dök det upp en gästtränare från Ryssland som tydligen såg att jag hade något utvecklingsbart. ”Du skall bli catcher i trapets!” Alltså den som fångar. Jag är ganska liten och satt, men stark och inställd på att skydda andra före mig själv. Han skickade upp mig i trapetsen och där fick jag sitta och försöka bli av med min höjdrädsla!

Hur fungerar det att vara luftakrobat och samtidigt höjdrädd? Det låter som en svår kombination?

– Det betyder att man blir väldigt noga med säkerheten och ibland får kämpa litet extra. Numera är jag inte höjdrädd, men alltid noga med att bekanta mig med miljöerna och förutsättningarna vid varje nytt tillfälle. Det handlar om att kunna reagera reflexmässigt och att ha tränat på fallteknik, så att man inte skadar sig om något händer.

– På Cirkusgymnasiet lärde jag mig efterhand mer och mer. Vi fick prova det mesta och lärde oss litet grann inom varje område och teknik. Jonglera, dansa och göra clownnummer, vid sidan av det egna specialområdet.

– Efter att ha vunnit en tävling där olika cirkusakter tävlade mot varandra, åkte jag och en trapetspartner på cirkusturné runt om i Europa. Jag lärde mig fler och fler nummer och lade till *silks*, dvs tyg, som var nytt då. Min dåvarande pojkvän var fakir och jag tog med litet eld- och fakirtrick, vid sidan av trapetsnummer och akrobatik. De flesta cirkusar vill att man har mer än ett nummer och jag fortsatte att skaffa mig nya färdigheter. Det här var runt 1998–99.

Du har också varit en kortare period i Moskva och tränat. Hur hamnade du där och vad lärde du dig?

– Det var faktiskt genom en annan gästlärare, som hade en kurs på Cirkusgymnasiet. Han var huvudlärare på cirkusskolan i

Moskva och när han förstod att jag var intresserad av att åka dit och träna, ordnade han det. Så jag reste iväg, utan att kunna ett ord ryska, men med ambitionen att lära mig så mycket som möjligt. Nivån var hög, jag var verkligen inte bland de bästa. Men när lärarna, som var stenhårda, såg att man kämpade gav de allt. De var otroligt engagerade och bedömde var och en på en individuell nivå. Så jag kunde få beröm för något som en annan, mer avancerad elev, fick skäll för. Det var åtta timmar om dagen med olika lärare i varje ämne. Plus en timma i ryska språket. Jag lärde mig förstås massor. Framförallt grundtekniker som jag fortfarande har nytta av, men också nya trick, cirkusbalett, svingtrapets och så vidare. Och disciplin.

Hur klarade du språket, hur förstod du vad de sade?

– Min lärare i trapets kunde litet tyska, men annars gick det ganska snabbt att lära sig kommandoorden de använde sig av. Undervisningsmetoderna skulle garanterat inte tillåtas här, men hade samtidigt sina fördelar. Jag kommer ihåg hur balettläraren – en urgammal dam – gick omkring med en lång pinne som hon petade och slog med för att rätta till ställningar och visa hur det skulle vara. Pianisten var ännu äldre och brukade somna till vid pianot med jämna mellanrum. Då slog hon på pianot för att väcka henne! Det skulle ju aldrig få gå till så här, men samtidigt fanns det också en rent praktisk sida – det är inte alltid så lätt att veta vad som är höger och vänster när man hänger uppe i luften, då kan det vara enklare om någon petar till en litet.

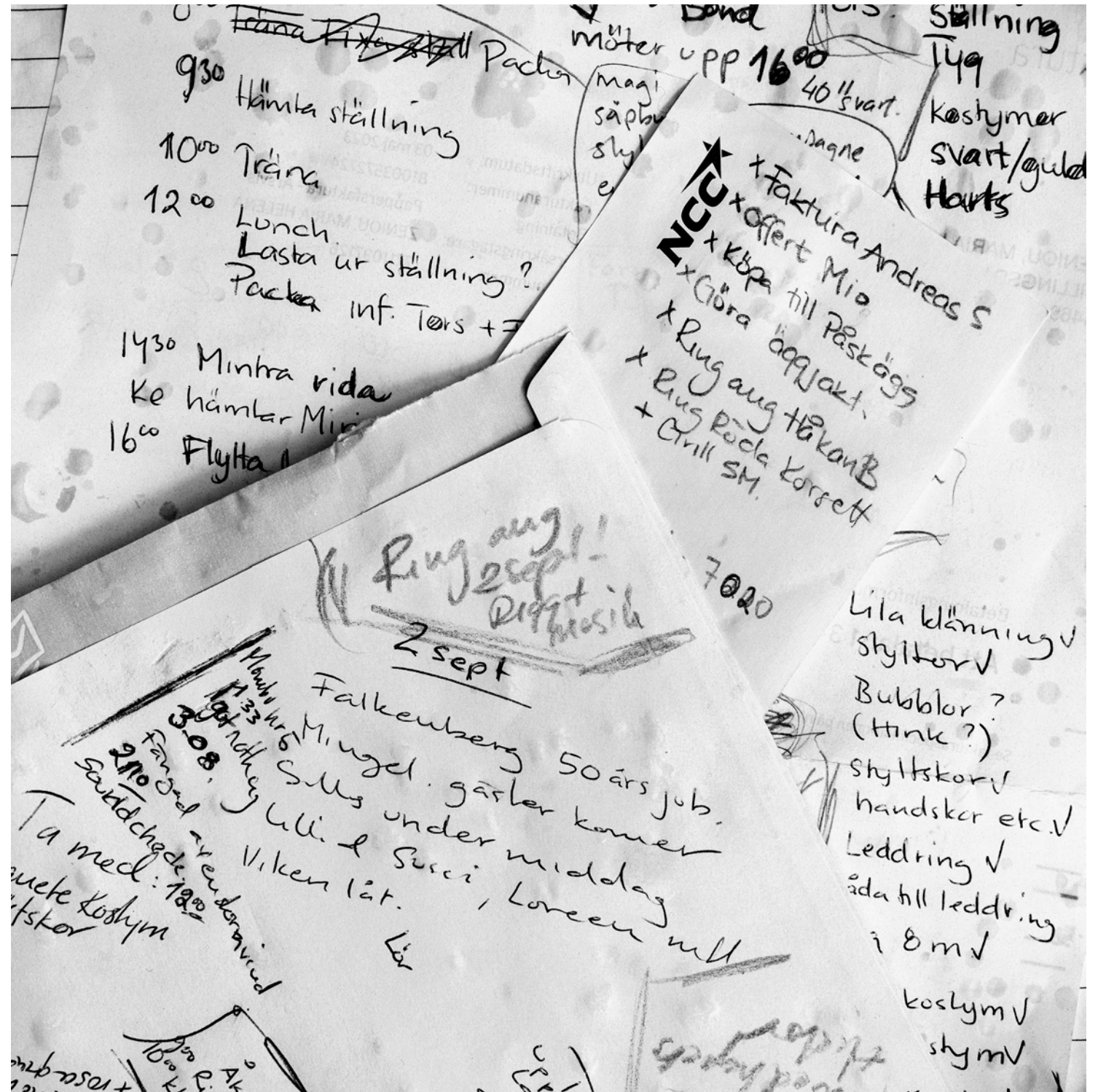
Vad hände efter Moskva? Du hade från början tänkt att stanna längre.

– Jag skulle egentligen ha stannat ett helt år, men efter några månader fick jag ett jobberbjudande från Sverige som gjorde att jag åkte hem. Volvo lastvagnar hade en stor lansering och ville ha trapets- och luftakrobatik med i eventet. På den tiden var det inte särskilt vanligt med cirkusartister utanför cirkusmiljön, och jag har hela tiden arbetat för att cirkusnummer och cirkusartister skall få ta plats i andra forum också. Numera är det en helt annan sak och cirkusen som konstform börjar sakta få en annan status. Som så många andra gånger i mitt liv ledde

Favoritverktyg: Mina minutscheman och listor är det som gör att jag hinner med allt. De skrivs på gamla kuvert, avrivna papper eller vad som finns tillgängligt. För någon annan är de helt obegripliga och skrivna huller om buller med otydlig text och svårtytt innehåll. Men utan dem får jag inget gjort.

det ena till det andra. 2002 hörde Göteborgs Stadsteater av sig och ville ha med mig i en föreställning. Det var Shakespeares *Stormen*, med Rolf Lassgård i huvudrollen som Prospero. Den spelades första gången vid teaterns invigning 1934 och sattes nu upp igen i en ny och bearbetad version, vid återinvigningen efter den stora ombyggnationen.

Vilken var din roll och hur var det att plötsligt befinna sig på en teaterscen?

– Fantastiskt roligt och svårt! Jag var så präglad av cirkusens normer, av att alltid le, se så snygg ut som möjligt och att se till att täcka alla kroppsdelar ordentligt. Vi var två luftakrobater och min kollega hade en bakgrund som skådespelare. När jag fick se manus och såg att jag hade en talroll trodde jag att de hade tagit fel på person. Men de insisterade och jag hade en scen där jag skulle stå och skrika på Rolf Lassgård. Jag fick kämpa med att ta bort allt det kontrollerat cirkusmässiga och glättiga. Jag lärde mig massor och fick väldigt mycket stöd och hjälp, inte minst från Rolf Lassgård. Sedan dess har jag varit med i en del andra teater- och operasammanhang, bland annat på Göteborgs Stadsteater och på Göteborgsoperan.

Går det att säga vad som är cirkus och inte? Vad definierar begreppet enligt dig?

– I grunden är cirkus en cirkel innanför vilken någonting sker. Från allra första början var det en rund pist med hästar som hade dresserats till olika konster. Allt det här med jonglörer, akrobater, trapetskonstnärer, clowner, magiker, fakirer och hundförare kommer egentligen från varietétraditionen. Jag tycker att det är litet synd och onödigt med den motsättning som ofta målas upp mellan den traditionella cirkusen och det som brukar kallas nycirkus eller samtida cirkus. I grund och botten är det samma sak.

– Jag kallar mig oftast inte cirkusartist, utan brukar säga att jag är luftakrobat, men med kompetens inom flera andra områden. Strong Woman-akter, bubbelkonst, fakirnummer och så vidare. Men man kan också säga att cirkus är ett liv, mer ett sätt att leva än bara ett jobb. Man bor och lever i sina

Under Göteborgs Stadsteaters invigningsår 1934–35, regisserades *Stormen* av teaterchefen Torsten Hammarén. Uppsättningen 2002 regisserades av dåvarande teaterchefen Jasenko Selimović.

husvagnar under turnésäsongen och tränar in nya nummer under vintrarna. Det blir en väldigt speciell gemenskap när man är ute på cirkusturné och jag kan fortfarande tycka att det är något av det vackraste som finns att se det exakt synkroniserade arbetet när cirkustältet rivs på kvällen efter sista föreställningen. Hur alla vet precis vad de skall göra och utför arbetet med lika stor precision som de nummer de just gjort inför en gapande publik. Det är – om något – raka motsatsen till de nedsättande formuleringar om cirkus i betydelsen kaos och oordning som tråkigt nog ännu florerar.

Sedan några år tillbaka är du medlem i *Varietésällskapet Karneval*. Berätta om er verksamhet och hur ni arbetar.

– Jag hade redan medverkat som extern artist vid flera tillfällen innan jag 2019 blev tillfrågad att bli permanent medlem. Vi hämtar inspiration från 1800-talets kringresande varietéföreställningar och kan kanske beskrivas som ett historiskt varietésällskap i modern version. Vi reser omkring med våra tält och min ställning och uppträder för barn och vuxna på stadsfestivaler, events, marknader med mera. Ibland är vi alla sju, ibland enstaka akter. Vi har jonglering, lopparkus, luftakrobatik, fakir-, trolleri- och spådomskonster och mycket, mycket annat. En av grundarna, magikern och trollkarlen Robert Dahlström, känd under artistnamnet Gaston, har sedan lång tid tillbaka forskat i cirkus- och varietétraditionens historia och det var också han som gav mig idén till mina Strong Woman-akter. Vi har vänt på det hela och när jag kommer in på scenen som representant för kvinnlig styrka, uppträder jag i vit krinolin, hatt och parasoll. Det går att rulla stekpannor, böja spikar och hästskor utan att se ut som en tyngdlyftare eller en manlig bodybuilder. Det känns viktigt att kunna visa små flickor – och pojkar – att det går att vara stark utan att passa in i schablonbilden. Världen är full av starka mammor som utför kraftprov i det tysta, men jag vill att barnen skall få se det på scenen och få en bekräftelse på att styrka inte automatiskt behöver vara sammankopplat med manlig destruktivitet. Det går att vara superhjälte och stark, men ändå snäll, glad och vänlig!

Varietésällskapet Karneval är inspirerat av äldre tiders varietéuttryck och använder sig av bland annat trolleri, jonglering, luftakrobatik och fakirkonster. I gruppen ingår, förutom Maria Zeniou, Oskar Hejll, Robert Dahlström, Anders Sebring, Martin Lundström, Tord Sandström Fahlström och Andreas Sebring.

Vad krävs för att till exempel ett luftakrobatnummer eller en Strong Woman-akt skall fungera och nå fram? Vilken är den viktigaste pusselbiten i dina ögon?

– Det absolut mest väsentliga för mig är att beröra publiken, på vilket sätt det än må vara. Jag är inte så trickinriktad utan vill att det skall uppstå ett organiskt flöde där rörelserna och de olika elementen fungerar optimalt tillsammans med musiken. Det skall helt enkelt inte gå att rikta blicken och uppmärksamheten någon annanstans. Utförandet är det viktiga, inte tekniken. Det gäller oavsett om det handlar om luftakrobatik, fakirkonster, bubbelkonst eller styrkenummer. Som luftakrobat är jag nog relativt ensam om att hela tiden söka ögonkontakt och kommunicera med åskådarna. Det är det bästa jag vet och det blir aldrig samma sak de gånger jag uppträder utan den möjligheten. Att se och ta till sig publikens respons och reaktioner är avgörande och jag tror att min allra starkaste sida är just publikkontakten och närvaron. Att bara klättra upp och göra sin grej har aldrig känts intressant för mig. På ett mer konkret, fysiskt plan handlar det också om att under träningen successivt bedöva de yttersta nervändarna, så att det inte gör så ont att utföra de olika momenten. För det gör ont i början. Gör man för långa uppehåll mellan framträdandena och låter bli att träna, läker det ihop och man får börja om hela processen.

– Sedan gäller det att veta hur man bygger upp förväntan och skapar dynamik. Det finns en gräns för hur långt ett nummer kan vara utan att publiken tröttnar och tappar fokus. Det är väldigt spännande att lära sig och förstå mer om hur den mänskliga hjärnan fungerar. Vi kan inte hålla fokus mer än en viss tid om det inte kommer in ett nytt element. Det är precis samma sak som när någon föreläser – det måste till brytpunkter och spårbyten, annars zoomar åhörarna ut. Allt det här har jag med mig när jag sätter ihop nummer och bygger mina föreställningar.

Förra året, 2022, medverkade du i en scenversion av Maria Gripes *Tordyveln flyger i skymningen*, på Teater Spira i Jönköping. Föreställningen fick många positiva omdömen och din insats lyftes också fram. Hur hamnade du i det sammanhanget?

– Regissören och koreografen Camilla Ekelöf ville ha med en luftakrobat, utan att riktigt veta på vilket sätt och hur. Hon hade fått mig rekommenderad från flera håll och hörde helt enkelt av sig och frågade om jag ville vara med. Jag hade både läst och lyssnat på Maria Gripes bok, som ju från början var en radioteaterföreställning, och tackade genast ja. Vi träffades och började att prata om olika möjligheter och lösningar. Hon hade ingen erfarenhet av cirkus, men en massa vilda idéer om vad man skulle kunna göra. Ibland var de fysiskt ogenomförbara och då kunde jag presentera alternativ. Det hela växte fram som ett samarbete. Det var verkligen fantastiskt roligt på alla sätt. Min roll var att gestalta blomman Selandria. Det är en stum roll, men hon reagerar och agerar på allt som händer på scenen. Jag hängde i tyg och var även nere på golvet under praktiskt taget hela föreställningen. Det blev mycket mer än de sidoakter jag tidigare har gjort i teater- och operasammanhang.

– Vi spelade främst skolföreställningar men också flera för allmänheten. Det var framförallt sjunde- och åttondeklasser som kom och i början av föreställningen var det ofta en hel del stök och prat. Varje gång hände samma sak. De drogs helt in i berättelsen och satt tysta och uppslukade av det som utspelades på scenen. Det är ju också en fantastisk historia – spännande, rolig och litet hemsk. Ett mysterium.

– Det samarbetet ledde också till att jag, tillsammans med Gaston – Robert Dahlström – blev inbjuden att spela en egen varietéföreställning på Teater Spira.

Vad ligger framför dig nu? Du har antytt att du, vid sidan av alla andra uppdrag, arbetar med en ny, egen föreställning.

Vad kommer den att handla om?

Jag har länge velat skapa en föreställning som jag skulle kunna åka runt med till olika skolor. Från att tidigare ha varit mer inriktad mot en vuxen publik, känns det nu allt viktigare att skapa något för barn och ungdomar. Och inte bara roliga, häftiga nummer att skratta åt och glömma minuten efter. Jag vill ge dem något som stannar kvar och som kan göra dem starkare i sig själva.

Liksom mycket annat i Maria Gripes barn- och ungdomsroman *Tordyveln flyger i skymningen*, är krukväxten Selandria Egyptica en fiktiv skapelse. I berättelsen pekar växtens blad i olika riktningar och leder barnen vidare i spaningarna efter det som binder samman nuets händelser i en småländsk by med Linnélärjungarnas 1700-tal.

– Vad är det svåraste när man är barn eller ung? Jag skulle säga att det är att tro på sin egen förmåga och våga vara den man är. Därför vill jag göra den här föreställningen, som jag kallar *Våga våga*. Det finns massor man måste våga genom hela livet och man kan vara modig och stark på många olika sätt. Jag har på sätt och vis slagit ur underläge hela mitt liv och vågat att testa, gett mig in på nya områden och i okända sammanhang. Men jag har också haft en mamma som, oavsett vad jag har fått för idéer, alltid hejat på och stöttat mig. Men alla har inte mammor av det slaget. Då vill jag bli det för dem. Göra dem starkare, tryggare i sig själva, visa dem hur mycket de kan av egen kraft. Det här är långt ifrån färdigt som föreställning, men planen är att Camilla Ekelöf, från Teater Spira, skulle kunna komma in som regissör.

– Stenastiftelsens stipendium ger mig en oväntad och fantastisk möjlighet att lägga mer egen tid på projektet och åta mig färre uppdrag. Vi får se hur det går med den saken – jag älskar verkligen att jobba och har svårt att tacka nej. Dessutom uppskattar jag den variation som uppstår när man blandar uppdrag från olika discipliner och av helt olika karaktär. Men *Våga våga* är ett projekt som är viktigt för mig på flera plan. Jag ser fram mot att ge mig djupare in i det arbetet och se vart det för mig. ■

Maria Zeniou

Född 1977 i Mockfjärd
Bor i Skepplanda

Utbildning

1996–1998 Cirkusgymnasiet, Gävle
2001 Ryska statscirkusskolan, Moskva
2003–2004 Balettakademien (kurs/workshop)
2009 Aerial Arts, New York (kurs/workshop)
2011–2023 Sångundervisning för sångcochen
Linda Holberg

Cirkus- och varietéföreställningar, events, urval

2021–2023 Turnéer med Varietésällskapet
Karneval (luftakrobat, styrkekvinnor,
styltgångare, skådespelare),
2022 *En magisk jul*, FC Gruppen (luftakrobat,
sångerska, styltgångare)
2022 *Tordyveln flyger i skymningen*, Spira
Jönköping (luftakrobat, skådespelare,
sångare, dansare)
2021, 2011 *Tosca*, Göteborgsoperan (akrobat
och stuntman)
2021 *Skräcktivoli*, barnprogram SVT
2019 *Lisch Vegas*, Vrickade Teatern
(luftakrobat, eldartist, komiker)
2015 *Stjärnglans*, Höglandskåren Nässjö
(luftakrobat)
2013–2014 Alexx Alexander, Best Company
Norge (luftakrobat, fakir, regiassistent)
2010–2011 *Perfect 10*, Wallmans salonger
Oslo (luftakrobat, komiker och stuntman)
2007–2010 *Invited to Labero* (luftakrobat,
fakir, magi- och trolleriassistent)
2007 *Cats*, Musikteatret Holstebro Danmark
(aerial director)

2004–2006 *Megadrom*, MTV, tävlande i
akrobatlaget, vinnare
2006 Circus Colomabaro, Holland
(luftakrobat och fakir)
2006 *Medea*, Kinnekulleteatern (luftakrobat)
2004 Julvarieté, Lunds stadsteater
(luftakrobat)
2004 *Cabaret Lorensberg*, Lorensbergsteatern
(luftakrobat, sång och dans)
2004 *Falkes Fondue*, Galenskaparna
(luftakrobatiklärare)
2003 *Peter Pan*, Lorensbergsteatern
(skådespelare, sångare)
2003 *Nykär*, Göteborgs stadsteater
(skådespelare, akrobat, sångerska, regissör)
2003 *Jaguar*, Göteborgsoperan (luftakrobat)
2002–2003 Stormen, Göteborgs stadsteater
(luftakrobat, skådespelare)
2002 Jultraditon, Göteborgsoperan (hemlig
artist)
2001 *Cirkus Parad*, Max Lejon (luftakrobat,
fakir)
1999 Circus Corelli, Tyskland (luftakrobat,
fakir)
1996 Cirkus National, Vasaskolan Gävle
(hästdressör)

Dessutom ett stort antal eventuppdrag för
bl a Volvo Lastvagnar, Lindex, Birka Cruises,
Oakleys, Gothia Cup m fl